

ПРЕЗИДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ № 130

м.Київ

«27» 02 2019 р.

Про затвердження концепції, складу наукової ради, положення про наукову раду цільової програми наукових досліджень НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні» та оголошення конкурсу проектів цієї програми на 2019 рік

З метою реалізації дослідницьких завдань, визначених постановою Президії НАН України від 30.01.2019 № 21 «Про підсумки виконання Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України цільових програм наукових досліджень НАН України», розвитку теоретичних засад і підготовки практичних рекомендацій з проблем налагодження ефективного суспільного діалогу в Україні, відповідно до Положення про цільові програми наукових досліджень НАН України і цільові наукові (науково-технічні) проекти НАН України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 340:

1. За поданням Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України:

1.1. Затвердити концепцію, склад наукової ради, положення про наукову раду цільової програми наукових досліджень НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні» (далі – Програма), що додаються.

1.2. Оголосити конкурс проектів Програми для їх виконання в 2019 році.

Конкурс провести відповідно до Положення про порядок конкурсного відбору та звітності за науковими проектами установ Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України (далі – Положення), затвердженого постановою Президії НАН України від 30.01.2019 № 28.

2. Науковій раді Програми забезпечити:

2.1. В триденний строк після підписання цього розпорядження розміщення на веб-сайті НАН України інформації про умови проведення конкурсу та концепції Програми.

2.2. Прийняття від установ НАН України запитів та інших необхідних документів щодо участі у конкурсі (згідно з п. 10 Положення) впродовж 30 календарних днів з дати оприлюднення на веб-сайті НАН України інформації про умови проведення конкурсу.

2.3. В місячний строк після завершення терміну подання запитів:

– попередній розгляд поданих учасниками конкурсу запитів та доданих до них документів, визначення переліку проектів, допущених та не допущених до участі у конкурсі згідно з п. 12 Положення за формою, що додається;

– здійснення наукової експертизи запитів згідно з п. 14 Положення;

– узагальнення інформації про проекти, що беруть участь у конкурсі, визначення їх рейтингової оцінки та складання рейтингового списку проектів за формами, що додаються;

– підготовку та подання на погодження Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України пропозицій щодо конкурсного відбору проектів із зазначенням переліку проектів, рекомендованих до виконання, та обсягів їх фінансування;

– подання переліку відібраних за конкурсом проектів, погодженого із Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України, на затвердження Президії НАН України в межах коштів, передбачених постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 341 «Про затвердження розподілу бюджетного фінансування НАН України на 2019 рік».

3. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на Секцію суспільних і гуманітарних наук НАН України та Науково-організаційний відділ Президії НАН України.

Президент
Національної академії наук України
академік НАН України

Б.Є.Патон

Головний учений секретар
Національної академії наук України
академік НАН України

В.Л.Богданов

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Президії НАН України
від 27.02.2019 № 130

КОНЦЕПЦІЯ

цільової програми наукових досліджень НАН України
«Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»

Програма відповідає пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки, затвердженим Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», актуальним та перспективним напрямам наукових досліджень, визначеним постановою Президії НАН України від 10.07.2015 № 181 «Про реалізацію основних завдань НАН України в наступному періоді, визначених Загальними зборами НАН України 15 квітня 2015 р.».

Проблеми, на розв'язання яких спрямована програма, необхідність її виконання

Процес реформування країни, поляризація думок у суспільстві щодо результатів здійснюваних державною владою змін, зростання серед населення недовіри, аж до негативного ставлення до влади, як і загальної взаємної недовіри між громадянами, загострення відносин між працею і капіталом засвідчують наявність в суспільстві глибокого розчарування не тільки нинішнім правлячим режимом, а й усім вітчизняним політичним істеблїшментом, його мотивами, намірами та діями. В Україні накопичується протест і зростають наміри проявити його активними акціями, що зумовлене невирішеністю ключових питань політичного устрою країни і соціальних відносин в ній. До них в першу чергу відносяться:

- утвердження серед населення впевненості у правильності самостійницького вибору;
- підтвердження правлячим класом своєї здатності стати авторитетним моральним лідером країни;
- зміцнення національної єдності і соціальної солідарності серед громадян держави;
- зміцнення правопорядку і справедливе правозастосування;
- утвердження принципу суспільної і політичної відповідальності;
- відповідність режиму політичного правління конституційним нормам;
- відкритість інституцій та державного управління;

– завершення політичних і соціальних реформ відповідно до поставлених цілей.

Невирішеність цих проблем стимулює ентропію, безсистемні, не підпорядковані спільній меті та спільним інтересам дії політичних та соціальних акторів, що загрожує виникненням суспільної аномії, розпадом системних зв'язків і крахом української державності.

Актуальність постановки питання про співвідношення між суспільними сподіваннями на ідеал соціальної правової держави та політичними інтересами тих груп, які виборюють владу або володіють нею, впливає із того, що без загальноприйнятого формату його вирішення Україна і надалі стоятиме перед викликами, найнебезпечнішими з яких залишаються:

– низький рівень національного та соціального оптимізму, зневіра у можливість змінити життя на краще власними силами; як наслідок, зберігаються екстернальні сподівання на одного чи кількох керівників, здатних вивести країну із кризи, чим утверджується практика самоусунення від суспільних справ;

– відсутність серед правлячого класу критичної більшості, згуртованої єдиною стратегією розвитку країни;

– деіндустріалізація країни, розвал реального сектору економіки, зникнення його значної частки і низька конкурентоспроможність діючих промислових підприємств; як наслідок, в експорті зростає частка сільсько-господарської та хімічної продукції, чорних металів, що може законсервувати пріоритетність економічних і політичних інтересів груп, чий добробут не залежить від високотехнологічного виробництва;

– загальна розгубленість влади і бізнесу перед лицем економічної кризи;

– моральна та професійна нездатність нинішніх власників засобів виробництва вивести його на світовий конкурентоспроможний рівень; високий рівень монополізації у галузях економіки увільняє промислові корпорації від конкурентної боротьби за споживача і утверджує фактично неофеодальний суспільний устрій, в якому інтереси фінансово-промислових магнатів мають пріоритет перед інтересами населення;

– егоїстичне використання влади в прагматичних інтересах політико-економічних груп, внаслідок чого вона стала самоціллю, а не інструментом втілення суспільних очікувань;

– панування у психології політикуму комплексу безвідповідальності і впевненості у своїй безкарності; сподівання населення на оздоровлення суспільної атмосфери шляхом очищення влади від корупціонерів руйнуються повільними темпами створення антикорупційних інституцій і боротьбою за прерогативи між ними;

– низька ефективність і результативність законодавства і правозастосування; залишається низькою довіра до органів правопорядку і судів, чим руйнується ідеал справедливого суспільства рівних можливостей і рівної відповідальності перед законом;

- нерозвиненість у суспільстві демократичної свідомості і активістської політичної культури; населення щиро хоче жити у справедливому суспільстві, але не виявляє достатньої активності у трансформації своїх протестних настроїв в реальну протидію зловживанням владою і правом, фактично призвичаїлося до них і мириться з ними;

- хвилеподібність, епізодичність політичної і громадської активності населення, його сподівання на можливість виправити ситуацію одноразовими актами, без подальшої постійної наполегливої роботи;

- незавершеність процесу формування української політичної нації громадян, що проявляється недостатнім рівнем її консолідованості з доленосних питань політичного життя – забезпечення безпеки країни, вибір цивілізаційного вектору, захист від агресії, вирішення кризи на Сході та ін. Суспільство не дійшло згоди в питаннях державного устрою, моделі політичної системи, принципів соціальних і трудових відносин, форм власності на землю.

Розходження між суспільними прагненнями, якими є в першу чергу справедливість і добробут, та політичним інтересом, яким є прагнення влади з егоїстичних міркувань, присутнє в усіх країнах. В Україні воно набуло ознак хронічної хвороби, яка загрожує руйнуванням державного організму і втратою незалежності. Попередні фрагментарні дослідження цього явища не дали повної і всебічної відповіді на питання про його природу, прояви, перспективи зменшення руйнівного потенціалу.

Мета, завдання програми

Пріоритетною **метою** програми є встановлення залежності між невдачами у втіленні суспільних сподівань на прогресивний розвиток країни і так званою політичною доцільністю в діях правлячого істеблішменту, спрямованих на реалізацію його прагматичних інтересів за допомогою владних та управлінських механізмів. Супровідною метою має стати теоретичне осмислення причин і чинників наявного протиріччя між суспільними прагненнями та інтересами основних, найбільш впливових політичних акторів, а також концептуалізація моделі узгодження наявних протиріч шляхом нейтралізації причин і чинників, що їх породжують.

Досягнення поставленої мети передбачається через виконання таких **завдань**:

- вивчення та аналіз світового досвіду узгодження протиріч між інтересами усього суспільства та його політикуму;

- дослідження ситуацій за період незалежного існування Української держави, в яких особливо наочно проявлялися розходження між суспільним і політичним інтересом;

- аналіз економічних результатів діяльності промислових корпорацій у зіставленні з результатами їхньої діяльності у політичних процесах;

- встановлення максимально повної картини щодо декларованих і реальних інтересів населення, політичних партій та об'єднань, організацій громадянського суспільства, органів влади, місцевого самоврядування, державного управління;
- діагностування реальної ситуації у тих сферах державної політики, що стосуються питань безпосереднього життєзабезпечення населення;
- виявлення механізмів та прийомів впливу на суспільну свідомість в інтересах політичних акторів;
- встановлення рівня політичної активності населення із захисту своїх інтересів та контролювання влади;
- осмислення характеру реформ, що здійснюються владою, їх відповідності стратегії розвитку країни, принципу прийнятності основними соціальними і політичними сегментами;
- оцінка психології соціальних і політичних груп країни за критерієм їх ставлення до вимог суспільної відповідальності;
- визначення основних складників структури національної ідеї та їх змістовного наповнення як спільної основи узгодження суспільного ідеалу та політичного інтересу в Україні.

Програма є науковим розробленням теми функціонування суспільства як системи у взаємодії з її головними регулюючими елементами, якими є політична влада і державне управління. Парадигмальною основою розроблення цієї теми має бути світовий досвід узгодження соціальних і політичних протиріч в напрямі формування спільної національної стратегії розвитку.

Для встановлення реального стану взаємовідносин між суспільним ідеалом і політичним інтересом передбачається застосування дискриптивно-порівняльного аналізу, який дозволить охарактеризувати прагнення та мотиви суб'єктів цих взаємовідносин.

Емпіричною основою досліджень у рамках програми мають стати соціологічні та статистичні дані, документи, що супроводжують політичний процес – програми, декларації політичних та громадських акторів, інформативні матеріали про їхні політичні кроки, рішення органів державної влади та управління національного та регіонального рівнів. Продуктивним джерелом наповнення пакету емпіричних даних мають стати повідомлення засобів масової інформації, дані, взяті із соціальних мереж, які доповнюють мозаїку суспільної думки та позицій політичних суб'єктів.

Структура (основні проблемно-тематичні розділи) програми

- Теоретичне осмислення і концептуалізація категорій "суспільний ідеал" і "політичний інтерес" (*світовий досвід досягнення націями політичної єдності для здійснення стратегії розвитку; досвід успішної соціальної політики на ґрунті прагматичних економічних рішень; встановлення*

максимально прийнятної соціальної ціни реформ; ціна політичної правди і політичної демагогії).

– Суспільні прагнення і соціальна та політична дійсність (*ретроспектива ієрархії соціальних та політичних пріоритетів населення, соціальні та економічні підсумки владних команд у незалежній Україні).*

– Суб'єктивність політичного інтересу в Україні (*найвпливовіші політико-економічні групи, партії, політичні лідери, носії влади; співвідношення декларованих і прихованих програм, цілей, мотивів).*

– Політичний менеджмент в Україні (*механізми підміни суспільних інтересів інтересами політичних акторів; використання інерції патерналістської психології суспільства; популізм політичної риторики; підпорядкування суспільних інтересів задачам здобуття та утримання влади; самоочищення політикуму та влади і суспільна довіра).*

– Перспективи підпорядкування політичного процесу суспільним інтересам (*зміцнення громадянського аспекту української національної ідентичності; активізація політичної та громадянської участі населення; зміцнення народовладдя; переформатування ієрархії суспільних інтересів і потреб в умовах зовнішньої агресії, загальнонаціональний діалог щодо стратегії розвитку України).*

Основні очікувані результати виконання програми

1. Отримання нового політичного, соціального та історичного знання про характер і зміст політичних і соціальних відносин в Україні.

2. Концептуалізація проблеми розбіжності між суспільним ідеалом і політичним інтересом.

3. Розробка моделі національного діалогу щодо загальноприйнятого стратегічного курсу країни і підготовка пакету рекомендацій, особливо з таких питань:

– участь населення у підготовці політичних рішень з управління країною;

– очищення політикуму та влади як засіб здобуття народної довіри;

– утвердження у психології громадян пріоритету демократії, свободи, справедливості, національної незалежності, патріотизму;

– вдосконалення державного управління у ключових соціальних сферах;

– посилення суспільного контролю за політичним процесом та суспільного аудиту діяльності політико-економічних груп.

Дослідження, виконані в рамках програми, можуть стати основою для прогнозування тенденції розвитку суспільних відносин і його спрямування в еволюційне річище, вільне від гострого протистояння і неконвенційних форм протестної дії.

Наукові і практично-прикладні результати робіт за програмою в процесі її реалізації будуть направлятися вищим органам державної влади, центральним органам державної виконавчої влади відповідно до їх профілю,

органам місцевого самоврядування у вигляді науково-аналітичних доповідей, наукових записок з пропозиціями та рекомендаціями щодо шляхів і механізмів здійснення національного діалогу та суспільної консолідації стосовно формування загальноприйнятого стратегічного курсу країни, представлятися на вітчизняних і міжнародних конференціях, публікуватися в окремих наукових виданнях та у провідних періодичних і продовжуваних наукових виданнях. З метою інформаційної підтримки наукових напрацювань передбачається публікація матеріалів у мас-медіа, підручниках та посібниках, проведення конференцій та нарад.

Наукові знання, отримані в ході виконання програми, мають збагатити методологічну складову процесу прийняття політичних рішень та їх імплементації у державне управління тими сферами, де особливо гостро проявляється невдоволення правлячим класом та його практикою політичного правління. Тим самим отримані за програмою результати сприятимуть збереженню соціального миру як важливого фактору єдності країни.

Термін виконання Програми – 2019-2021 роки.

Орієнтований обсяг фінансування Програми – 1524 тис. грн. на рік.

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Президії НАН України
від 27.02.2016 р. № 130

ПОЛОЖЕННЯ

про наукову раду цільової програми наукових досліджень НАН України
«Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»

1. Наукова рада цільової програми наукових досліджень НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні» (далі – рада) створюється з метою вирішення завдань забезпечення якісної наукової експертизи, конкурсного відбору поданих установами запитів на проведення наукових робіт, формування переліку завдань цільової програми за результатами конкурсу у формі наукових проектів, координації робіт установ-виконавців.

Рада є колегіальним науково-консультативним органом управління цільовою програмою, визначає стратегію її формування та напрями реалізації, сприяє вирішенню питань ресурсного забезпечення робіт за цільовою програмою, розглядає стан і результати їх виконання.

Склад ради затверджується Президією НАН України та може змінюватися на різних етапах формування та виконання цільової програми.

До складу ради цільової програми має входити не менше половини осіб, які не є працівниками НАН України.

2. Основні завдання ради:

- аналіз стану та перспектив розвитку наукових досліджень в Україні та за кордоном з проблем, на розв'язання яких спрямована програма;
- визначення умов проведення конкурсу за програмою, критеріїв розгляду поданих на конкурс запитів;
- організація проведення якісної наукової експертизи запитів із залученням сторонніх експертів;
- організація контролю за виконанням завдань програми, аналіз отриманих результатів, визначення перспективних напрямів подальших досліджень;
- розгляд презентаційних і звітних доповідей керівників проектів програми, підготовка узагальнюючих звітів про виконання програми;
- підготовка пропозицій щодо конкурсного відбору проектів та обсягів їх фінансування, ресурсного забезпечення програми;
- інформування наукової громадськості про свою діяльність і результати виконання програми.

3. Основні засади роботи ради:

- рада збирається на своє засідання в разі потреби, як правило, не рідше 2 разів на рік;
- рішення приймаються простою більшістю голосів присутніх членів ради та оформляються відповідним протоколом;
- при рівній кількості голосів голос голови ради є вирішальним;
- голова ради – керівник цільової програми забезпечує розроблення концепції цільової програми, може створювати робочі групи з провідних вчених НАН України та сторонніх експертів для проведення експертного відбору запитів на виконання наукових робіт у рамках конкурсів, а також для поточного контролю за виконанням завдань цільової програми, підготовки матеріалів та пропозицій для їх розгляду на засіданні наукової ради, вирішення організаційних питань;
- загальне керівництво роботою ради та контроль за її діяльністю здійснює Президія НАН України.

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Президії НАН України
від 27.02.2019 № 130

СКЛАД

наукової ради цільової програми наукових досліджень НАН України
«Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»

1.	РАФАЛЬСЬКИЙ Олег Олексійович	–	директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України, член-кореспондент НАН України (голова ради)
2.	ГОЛОВАХА Євгеній Іванович	–	заступник директора Інституту соціології НАН України, член-кореспондент НАН України (заступник голови ради)
3.	ЄВТУХ Володимир Борисович	–	завідувач кафедри Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, член-кореспондент НАН України
4.	КОЦУР Віктор Петрович	–	ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», академік НАН України
5.	ОНИЩЕНКО Олексій Семенович	–	радник Президії НАН України, академік НАН України
6.	ПАТРИЛЯК Іван Казимирович	–	декан історичного факультету Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка, доктор історичних наук
7.	ЦЕПЕНДА Ігор Євгенович	–	ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук
8.	МАТВІЙЧУК Лариса Олександрівна	–	учений секретар Відділення історії, філософії та права НАН України, кандидат наук із соціальних комунікацій (секретар ради)

Інформація
Наукової ради цільової програми наукових досліджень
НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»
про результати попереднього розгляду запитів, поданих на конкурс у 2019 році

№ п/п	Назва проекту	Установа-виконавець	Науковий керівник
I. Проекти, допущені до участі у конкурсі			
1			
...			
II. Проекти, не допущені до участі у конкурсі			
1			
...			

Голова Наукової ради програми

_____
(підпис)

Секретар Наукової ради програми

_____
(підпис)

Інформація
Наукової ради цільової програми наукових досліджень
НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»
щодо проектів, що беруть участь у конкурсі в 2019 році

№ п/п	Назва проекту, керівник, установа-виконавець, обсяг фінансування згідно із запитом	Зміст і новизна проекту, обґрунтування його переваг порівняно з існуючими аналогами	Опис наукової продукції, яка буде створена в результаті виконання проекту, способів її використання в суспільній практиці (із зазначенням назв і адресатів аналітичних матеріалів, що будуть підготовлені)
Розділ 1. Теоретичне осмислення і концептуалізація категорій "суспільний ідеал" і "політичний інтерес"			
1			
...			
Розділ 2. Суспільні прагнення і соціальна та політична дійсність			
Розділ 3. Суб'єктивність політичного інтересу в Україні			

Розділ 4. Політичний менеджмент в Україні			

Розділ 5. Перспективи підпорядкування політичного процесу суспільним інтересам			

Голова Наукової ради програми

_____
(підпис)

Секретар Наукової ради програми

_____
(підпис)

Рейтингова оцінка
Наукової ради цільової програми наукових досліджень
НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні»
проектів, що беруть участь у конкурсі в 2019 році

№ п/п	Дата, номер реєстрації проекту	Назва проекту, установа-виконавець, науковий керівник	Обсяг фінансування згідно із запитом, тис. грн.	Висновки наукової експертизи проекту	Рейтингова оцінка (починаючи від 1 як найвищої оцінки і далі за кількістю поданих проектів)
1					1
...					2
					3
					...

Голова Наукової ради програми

_____

(підпис)

Секретар Наукової ради програми

_____

(підпис)